

SKÄRVSTENSHÖGAR OCH BOPLATSER I VALSÄTRA

Arkeologisk utredning inom fastigheterna Valsätra 1:4 och 1:9,
Uppsala kommun, Uppsala län

HAMPUS NORRGREN

Rapporter från Arkeologikonsult 2023:3602

ARKEOLOGIKONSULT
Karins väg 5
194 61 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Foto på det konserverade silvermytet som påträffades under den arkeologiska utredningen. Myntet dateras till 1405 och har slagits för Erik av Pommern. Ej skalenlig.

ALLMÄNT KARTMATERIAL:

Fastighetskartan: © Lantmäteriet

Terrängkartan: Lantmäteriet (CC0)

DRÖNARBILD:

Spridningstillstånd från Lantmäteriet, ärendenummer LM2022/041367.

© Arkeologikonsult 2023

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.

Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

SKÄRVSTENSHÖGAR OCH BOPLATSER I VALSÄTRA

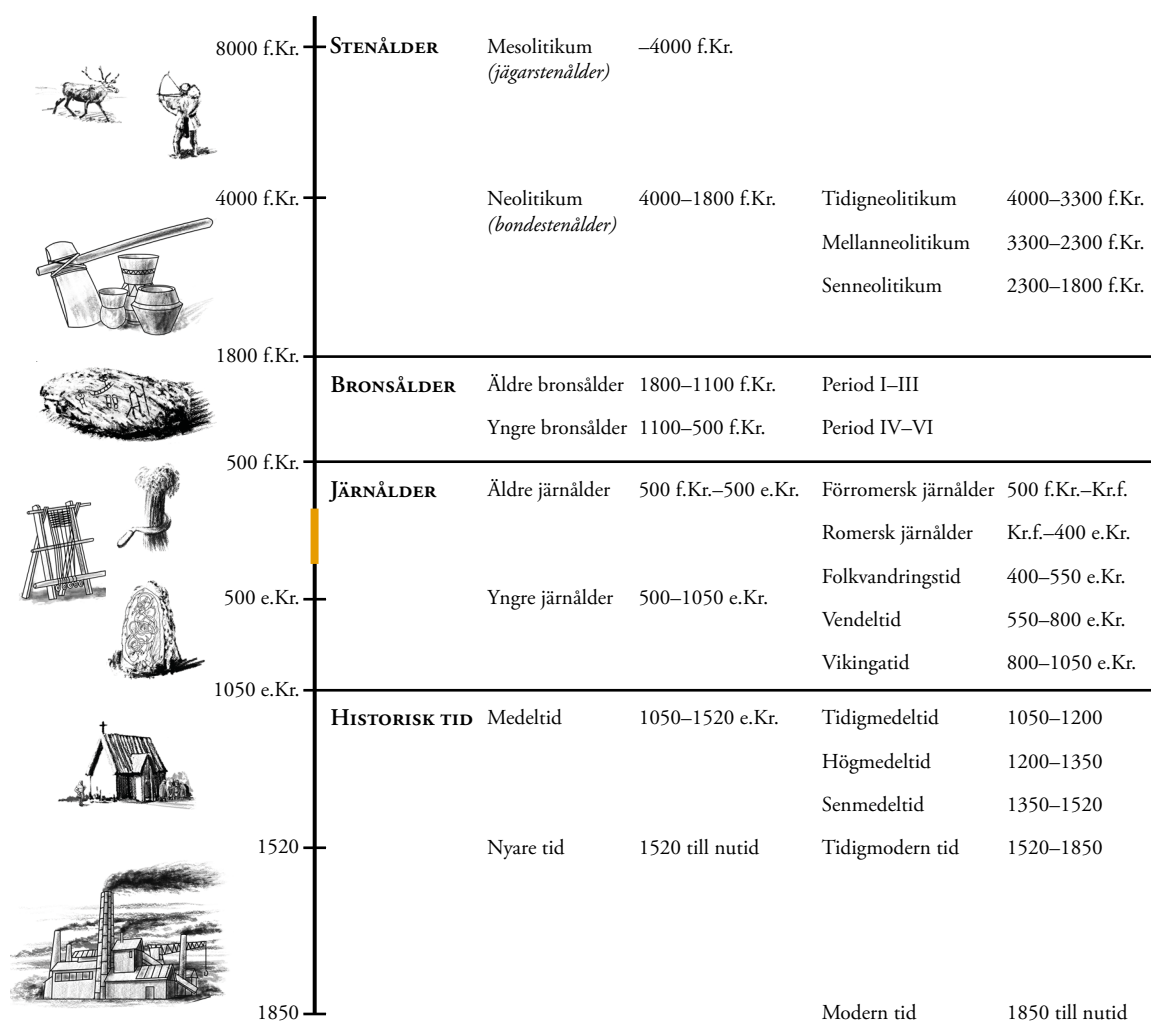
Arkeologisk utredning inom fastigheterna Valsätra 1:4 och 1:9,
Uppsala kommun, Uppsala län

HAMPUS NORRGREN

Rapporter från Arkeologikonsult 2023:3602

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från Länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	7
INLEDNING	7
BAKGRUND.....	8
Topografi och områdesbeskrivning.....	8
Fornlämningsmiljö.....	8
METOD OCH GENOMFÖRANDE	10
Kart- och arkivstudie.....	10
Inventering	10
Sökschaktning.....	10
Metalldetektering.....	10
Anläggningsgrävning och dokumentation	10
Biotopskydd och avvikelser från angiven undersökningsplan	10
RESULTAT	12
Resultat kart och arkivstudie	12
Resultat utredningsgrävning.....	12
Fynd	15
SLUTSATS	16
REGISTRERING I KULTURMILJÖREGISTRET	16
REFERENSER	18
Litteratur	18
Historiska kartor	18
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	19
BILAGOR	20
Bilaga 1. Kontexttabell.....	20
Bilaga 2. Schakttabell.....	21
Bilaga 3. Fyndtabell	23
Bilaga 4. ¹⁴ C- analys	24
Bilaga 5. Konserveringsrapport	25

Figur 1. Utredningsområdet markerat med rött på Terrängkartan, skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

Med anledning av att Uppsala akademiförvaltning arbetar med en detaljplan för att uppföra bostäder har Arkeologikonsult under augusti månad 2022 utfört en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inom fastigheteran Valsätra 1:4 och 1:9 i Uppsala kommun och län.

Utredningen omfattade kartarkivstudier, inventering, metalldetektering och sökschaktning och resulterade i lämningar av förhistorisk karaktär i fyra av total 40 stycken sökschakt. Lämningarna bestod av härdar, stolphål, gropar och skärvstenslager och majoriteten av lämningarna framkom intill en sedan tidigare registrerad skärvstenshöj L1941:3229.

Ett urval av de påträffade anläggningarna undersöktes. En anläggning daterades genom ¹⁴C-analys till romersk järnålder och den andra till övergången mellan romersk järnålder och folkvandringstid.

Vid metalldetektering av matjorden påträffades fynd från historisk tid som mynt, knappar och söljor, men också ett silvermynt som daterades till 1405 e.Kr. Övriga fynd utgjordes av mindre skärvor fragmentarisk och spjälkad keramik som inte var möjlig att datera närmare.

I Kulturmiljöregistret har de lämningar som framkom nära skärvstenshöjen L1941:3229 kopplats ihop med den tidigare registreringen, men definitionen har ändrats till *boplatsområde*.

De ensamliggande och undersökta anläggningarna har registrerats som *boplatslämningar övrig* och med fornlämningsstatusen *belt undersökt* (L2022:5226 och L2022:5236).

Inom utredningsområdet fanns höga biotopvärden och rödlistade arter vilket medförde att vissa ytor inte kunde sökschaktas och att sökschaktningen och återställningen tog betydligt längre tid än beräknat.

INLEDNING

På uppdrag av Länsstyrelsen i Uppsala län (Lst dnr 431-1010-2022) har Arkeologikonsult genomfört en arkeologisk utredning, etapp 1 och 2, inom fastigheterna Valsätra 1:4 och 1:9, Uppsala kommun, Uppsala län.

Orsaken till den arkeologiska utredningen var att Uppsala akademiförvaltning arbetar med en detaljplan för att uppföra bostäder inom det aktuella området.

Den arkeologiska utredningen bestod av inventering, kart- och arkivstudier, metalldetektering och sökschaktning.

Syfte med den arkeologiska utredningen var att ta reda på om fornlämningar berörs av den planerade exploateringen. Ifall fornlämningar påträffades skulle dessa preliminärt avgränsas inom utredningsområdet.

BAKGRUND

Topografi och områdesbeskrivning

Utredningsområdet är ca 25 800 m² stort och beläget i stadsdelen Valsätra i Uppsalas södra utkanter. Området ligger centralt på den höjdrygg som löper mellan Hågaån i väster och Fyrisån i öster och höjden över havet varierar mellan 25–30 meter. Området brukas idag som hag- och betesmark för hästar och inom området finns flera impediment och berg i dagen.

Fornlämningsmiljö

Höjden över havet gör att området lämpar sig för stenålderslämningar från mellanneolitikum men lämningar från stenåldern saknas och de äldsta lämningarna dateras i stället till bronsålder. Lämningarna från bronsåldern representeras av både synliga lämningar i form av gravar och skärvstenshögar men också av boplatlämningar som påträffats i samband med arkeologiska undersökningar i närområdet. Inom utredningsområdet finns en registrerad skärvstenshög (L1941:3229) och strax öster och väster om området finns ytterligare fyra skärvstenshögar registrerade.

Trots det förhållandevis stora antalet skärvstenshögar som finns registrerade är de flesta lämningarna i närområdet från järnålder. Majoriteten av dessa representeras av synliga lämningar i form av gravar och

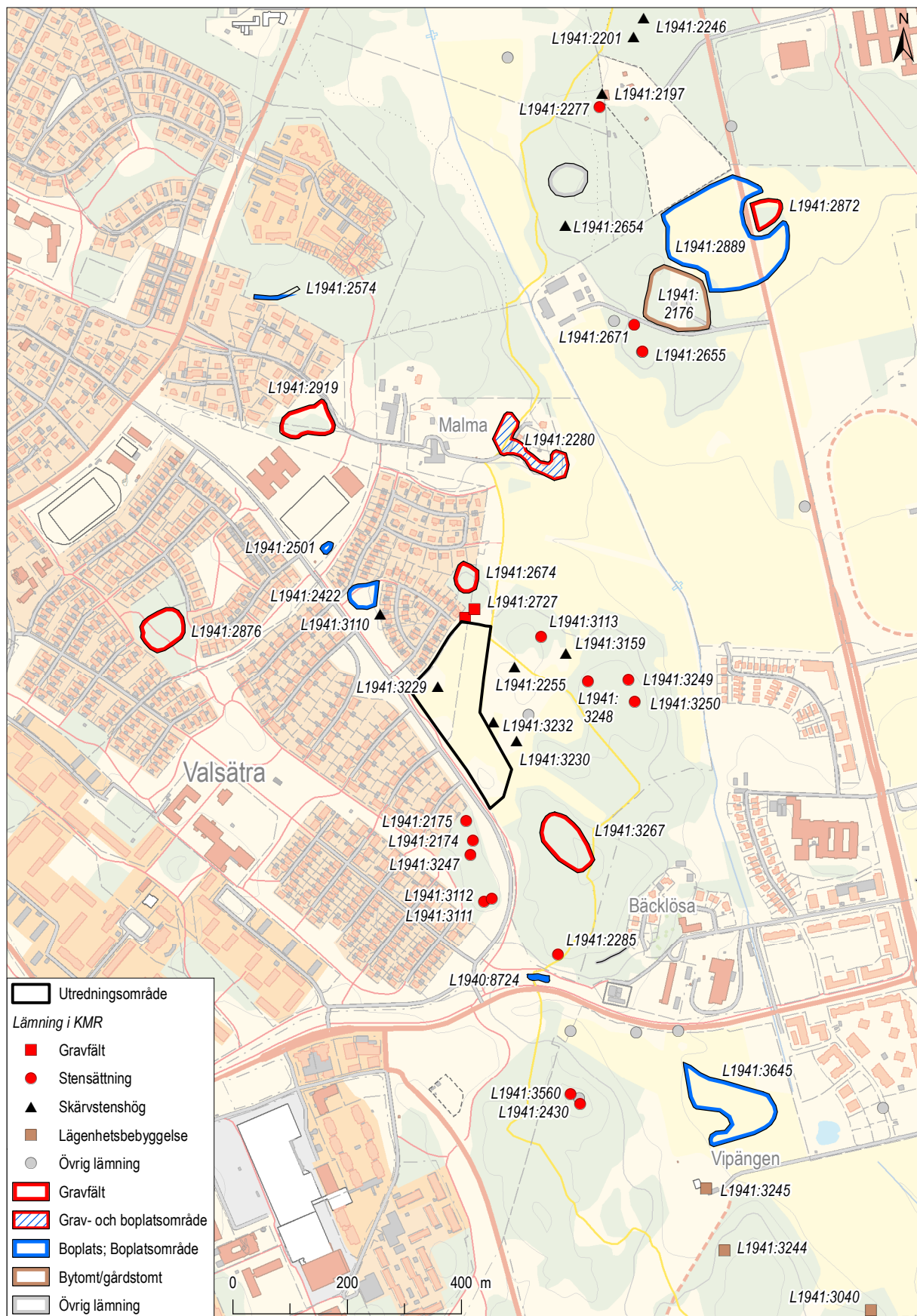
gravfält men det existerar också flera boplatksområden i det direkta närområdet.

Vid en arkeologisk provundersökning inför anläggandet av en VA-ledning inom ett närliggande boplatssområde L1941:2422 påträffades ett skärvstenslager som överlagrade boplatlämningar av förhistorisk karaktär (Söderberg 1987, Åstrand 1996). Detta boplatssområde utgjorde en mindre del av en större boplat belägen strax nordöst om utbredningen för dagens L1941:2422. Inom den numera borttagna delen av boplatssområdet påträffades tjocka kulturlager som överlagrade ett flertal stolpburna hus och en större ansamling grophus (Fagerlund 2010). Den del av boplaten daterades till yngre bronsålder, yngre järnålder och medeltid. Den nordöstra delen av boplatssområdet totalundersöktes av SAU under år 2011 och finns på grund av detta inte längre registrerat i Kulturmiljöregistret (Eklund & Wikborg 2016).

I närområdet finns få registrerade historiska lämningar men en av dem är Malma gård som omnämns i historiska källor så tidigt som under 1200-talet och utgör under 1500-talet fyra gårdar som hör till Uppsala domkyrka (Eklund & Wikborg 2016). I dagsläget är det historiska Malma gård bebyggt med modern bebyggelse och finns på grund av detta inte registrerad i Kulturmiljöregistret.

Figur 2. Översiktsfoto över utredningsområdet taget med drönare från norr. På bilden syns den markduk som lades ut på båda sidor om schakten för att kunna separera gräsvall från matjord.

Figur 3. Utredningsområdet ligger i ett rikt och varierande fornlämningslandskap som innehåller flera synliga lämningar från brons- och järnålder i form av skärvtenshögar och gravar. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:10 000.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Kart- och arkivstudie

En kart- och arkivstudie utfördes innan fältarbetet startade. Under kartanalysen granskades och rektifierades ett historiskt kartmaterial som inkluderade undersökningsområdets utbredning som daterades från 1600-talet fram till modern tid. Syftet med analysen var att se ifall större övergripande förändringar skett i områdets markanvändning och om torp eller annan historisk bebyggelse fanns utritad i området.

Inventering

Fältarbetet inleddes med att området inventerades efter synliga lämningar som inte tidigare har registrerats i Kulturmiljöregistret. Vid inventeringen identifierades också ytor som bedömdes kunna innehålla ej synliga fornlämningar och som därav behövde utredas vidare genom sökschaktning. Utvalda berg-hällar och flyttblock i området borstades rent på mossa och lav i syfte att utreda om hållristningar som exempelvis skålgropar förekom i området.

Sökschaktning

Sökschaktning genomfördes med grävmaskin. Schakten togs upp med hänsyn till biotopskydd, topografi och tidigare registrerade fornlämningar.

Ifall anläggningar och lager av förhistorisk karaktär påträffades vidgades aktuellt schakt och fler schakt togs upp i närområdet i syfte att avgränsa eventuell anläggningsförekomst. Efter genomförd utredning lades alla schakt igen.

Metalldetektering

I samband med sökschaktningen avsöktes matjorden skiktvis med metalldetektor i syfte att hitta daterbara fynd som skulle kunna indikera lämningsförekomst. Påträffade anläggningar och lager avsöktes också i plan i syfte att hitta metallfynd som skulle kunna datera lämningarna.

Anläggningsgrävning och dokumentation

Påträffade anläggningar av förhistorisk karaktär ren-sades fram för hand och dokumenterades i plan. Ett urval av anläggningarna undersöktes till 50 % genom handgrävning där dess fyllning, djup och form dokumenterades.

Ifall större yttäckande kulturlager framkom dokumenterades dessa i plan och schaktades sedan skiktvis igenom för att undersöka om anläggningar förekom under.

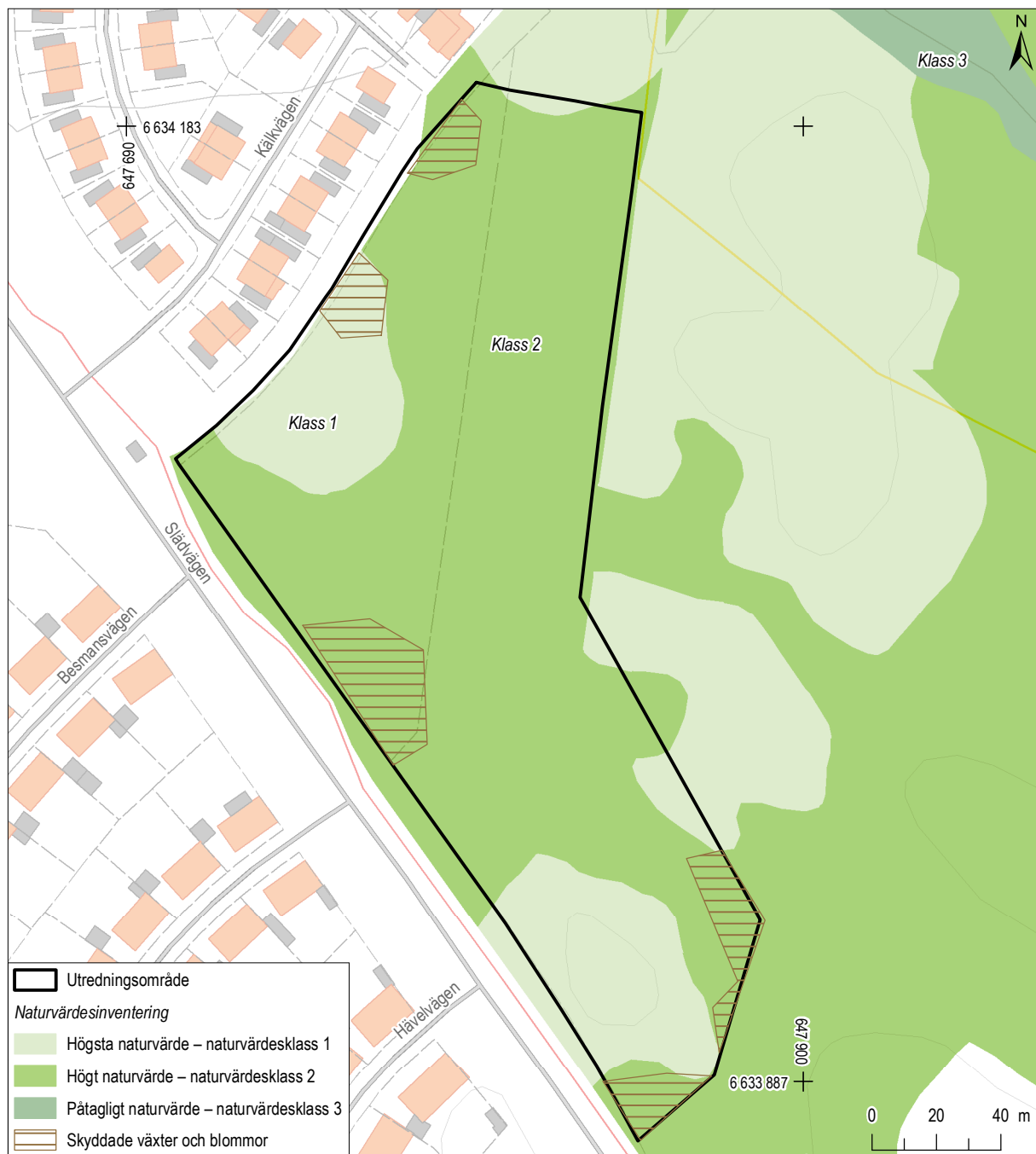
Samtliga schakt och påträffade lämningar mättes in och beskrevs skriftligen. Inmätningar gjordes med nätverks RTK-GPS med en standardavvikelse på 0,02 meter.

Från ett urval av undersökta lämningar samlades jordprover i syfte att hitta daterbart material för ¹⁴C-analys. I samband med den arkeologiska utredningen utfördes två ¹⁴C-analyser.

Biotopskydd och avvikelser från angiven undersökningsplan

Kort tid innan planerad fältstart informerades Arkeologikonsult om att det fanns höga biotopskyddade värden och rödlistade arter inom utredningsområdet som kunde påverkas negativt vid sökschaktningen.

För att kunna genomföra den arkeologiska utredningen trots de höga biotopvärdena i området genomfördes ett fältbesök av personal från Ekologigruppen inför starten av fältarbetet. Under fältbesöket besiktigades utredningsområdet och ytor med de högsta biotopvärdena och skyddsvärda växter där ingen sökschaktning fick utföras pekades ut, (se figur 4). De höga biotopvärdena inom området ledde till att omkring 7 200 m² av utredningsområdets totala area av 27 214 m² ej fick sökschaktas.

Figur 4. Inom området existerade det områden med höga biotopvärden och rödlistade arter som inte fick skadas genom sökschaktning. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:2 000.

Dessutom skulle även alla upptagna massor vid sökschaktningen placeras på markduk och separeras från underliggande matjord och orörd gräsvall vilket medförde att både sökschaktningen och åter-

ställning av schakten tog betydligt längre tid än den beräknade tidsåtgången, samt att tillräcklig avgränsande förtätning av sökschakt var svår att uppnå (se figur 2).

RESULTAT

Resultat kart och arkivstudie

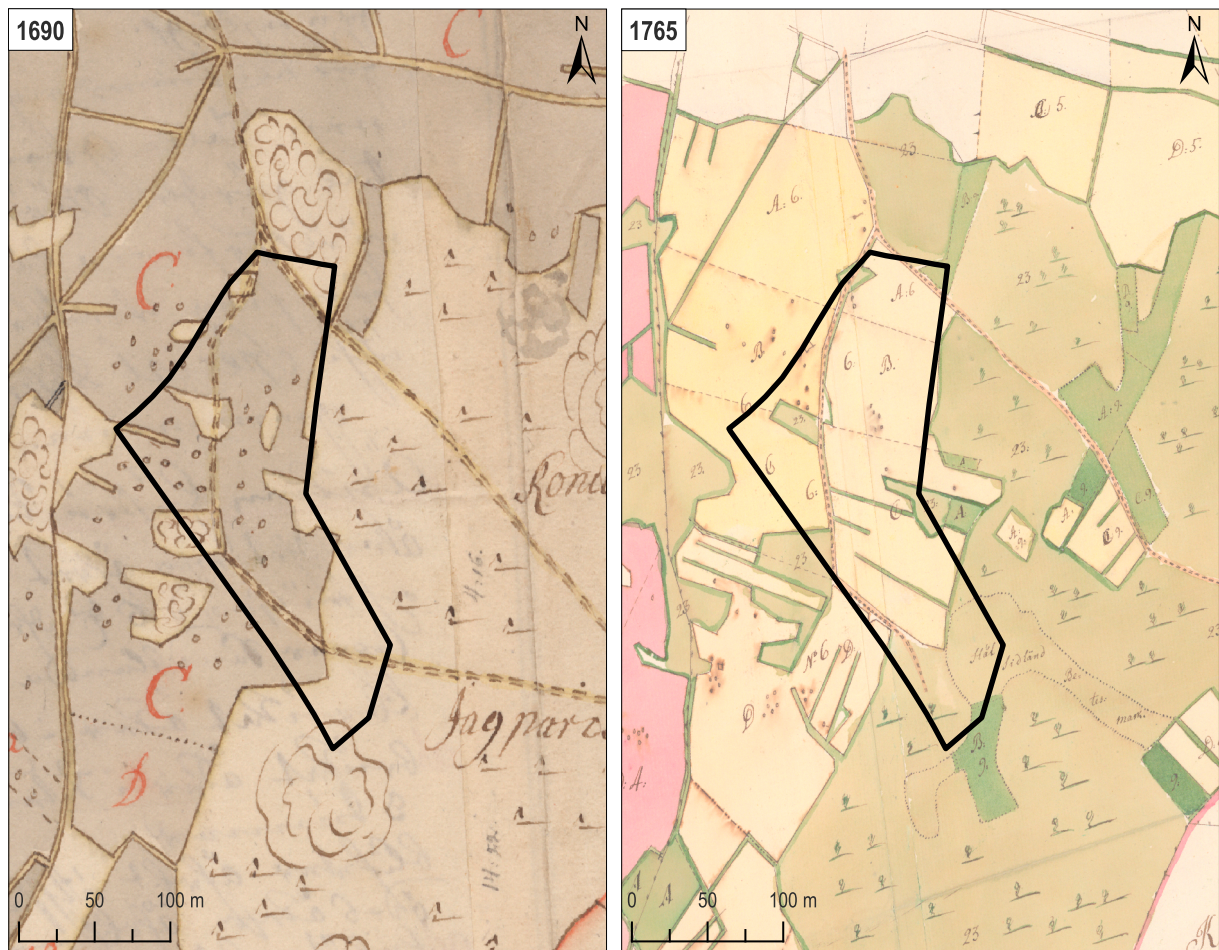
På historiska kartor från 1600-talet och framåt brukas området som hag- och åkermark, vilket området även används till idag (se figur 5).

Den stora förändringen som skett i närområdet är att delar av de omgivande impedimenten väster om utredningsområdet gjorts om till hag- och betesmark. Villabebyggelsen väster om undersökningsområdet upprättades under början av 2000-talet.

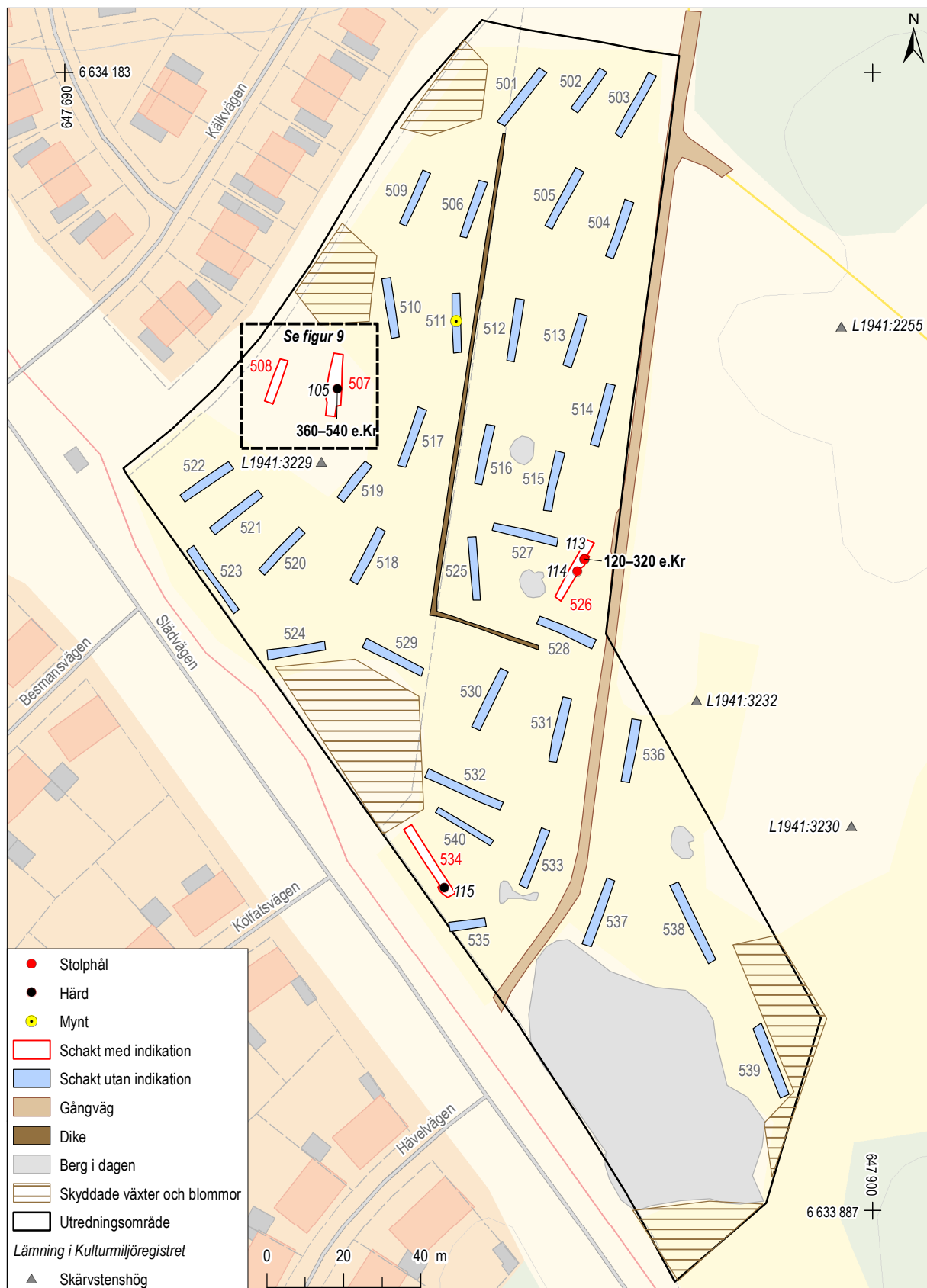
Resultat utredningsgrävning

Vid inventeringen påträffades inga synliga ej sedan tidigare registrerade lämningar inom utredningsområdet. Det påträffades inte heller några hållristningar på de flyttblock eller berghällar som kontrollerades.

Under den efterföljande sökschaktningen togs 40 schakt upp med en sammanlagd area på 1 497 m² vilket representera omkring 7,4 % av den tillgängliga ytan som fanns att tillgå inom utredningsområdet (figur 6).

Figur 5. Till vänster en ägomätning över Malma från 1690 och till höger Storskifteskartan från 1765. Få förändringar har skett i markanvändningen av utredningsområdet från 1600-talet fram till modern tid. Den stora skillnaden ligger i att de omkringliggande impedimenten krympt för att öppna upp större ytor för odling och bete. Skala 1:5 000.

Figur 6. Under sökschaktningen framkom lämningar av förhistorisk karaktär i fyra av totalt 40 upptagna schakt. På planen redovisas enskilda och ^{14}C -daterade anläggningar. För schakt 507 och 508 se figur 9. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:1 500.

Totalt påträffades 15 lämningar av förhistorisk karaktär i fyra sökschakt (figur 7). De flesta lämningarna framkom i två schakt (507 och 508) som togs upp på en naturlig höjd i västra änden av utredningsområdet. Anläggningskoncentrationen påträffades omkring 16 meter norr om den registrerade skärvstenshögen L1941:3229.

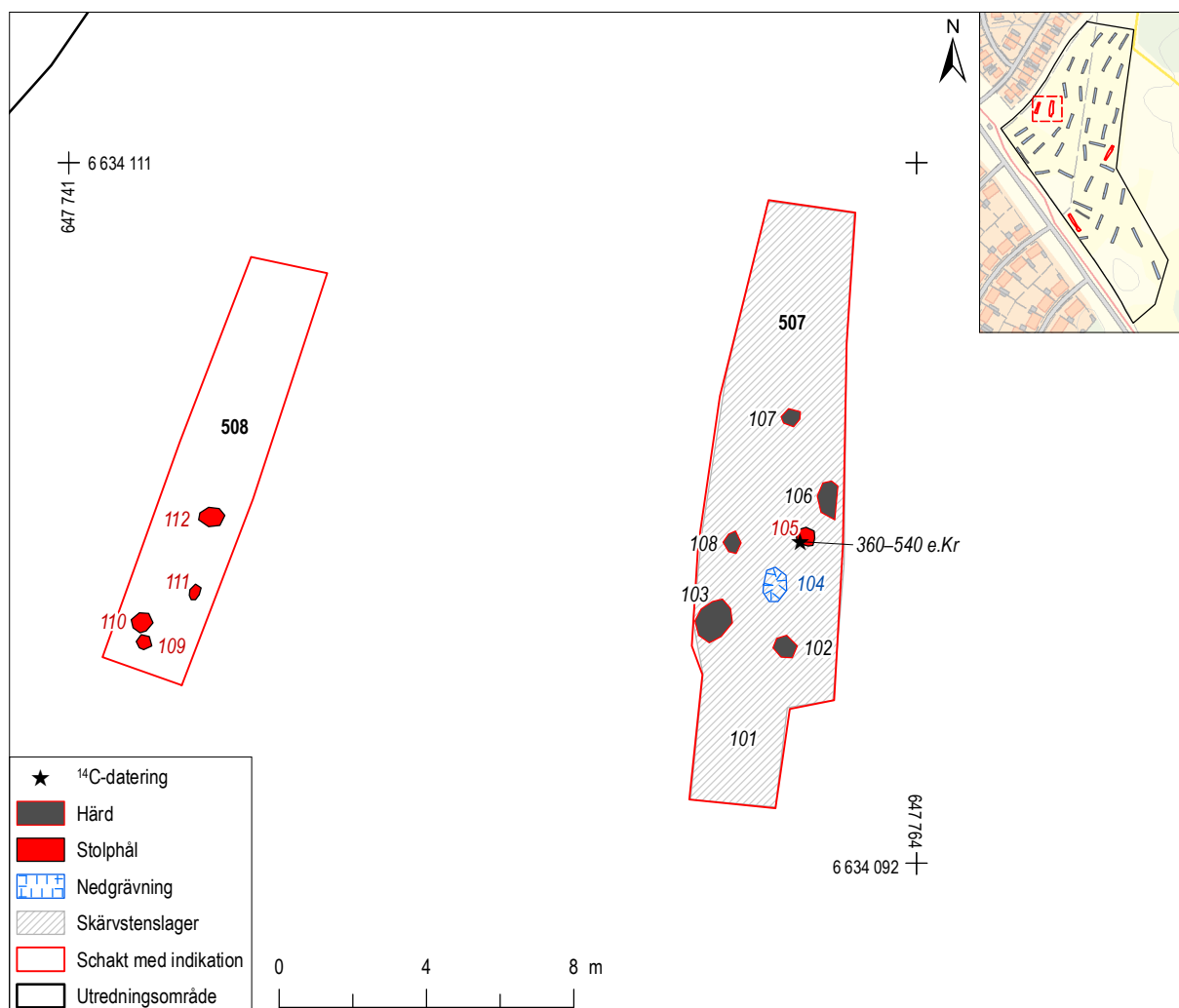
Objekt	Antal	Antal undersökta
Härdar	6	3
Stolphål	7	4
Skärvstenslager	1	1
Grop	1	1

Figur 7. Påträffade anläggningar under den arkeologiska utredningen.

Boplatsoområde L1941:3229

Uppe på höjden påträffades härdar, stolphål, ett skärvstenslager och en grop (figur 8). Skärvstenslagret (101) var som mest påtagligt i södra änden av schakt 507 och överlagrade fem härdar, ett stolphål och en grop. Skärvstenslagret ska troligtvis kopplas samman med den intilliggande skärvstenhögen och kan eventuellt utgöra en utplöjd rest av högens fyllning. I det intilliggande schakt 508 påträffades inget överlagrande skärvstenslager utan här påträffades i stället en koncentration av fyra stolphål under matjorden. Stolphålen låg inte i något tydligt mönster som gjorde de möjligt att passa in stolphålen i någon huskonstruktion.

Av de anläggningar som påträffades och undersöktes uppe på den naturliga höjden, provtogs och daterades skalkorn från stolphål 105 som påträffades

Figur 8. Schakt 507 och 508. Skala 1:200.

under skärvstenslagret i schakt 507. Skalkornen daterades till övergången mellan romersk järnålder och folkvandringstid (360–540 e.Kr., figur 9).

Boplatslämningarna uppe på den naturliga höjden har tillsammans med den sedan tidigare registrerade skärvstenshögen registrerats som *boplatsområde* L1941:3229.

Övriga anläggningar

L2022:5236

I östra änden av undersökningsområdet framkom två ensamliggande stolphål (nummer 113 och 114) i schakt 526. Båda stolphålen undersöktes och har registrerats som *boplatslämning övrig* L2022:5236. Förkolnad tall från stolphål 113 daterades till romersk järnålder (120–320 e.Kr., figur 9).

L2022:5226

I södra änden av undersökningsområdet framkom en ensamliggande härd (nr 115) i schakt 534. Härden undersöktes, men daterades inte och har registrerats som *boplatslämning övrig* L2022:5226.

Provnr	Anläggning	Material	Datering
105:205	Stolphål 105	Skalkorn	360–540 e.Kr
113:417	Stolphål 113	Tall	120–320 e.Kr

Figur 9. ¹⁴C-resultat, se även bilaga 4.

Figur 10. Under metaldetekteringen av matjorden påträffades ett silvermynt som kunde dateras till 1405, som slagits för Erik av Pommern. Skala 1:1.

Fynd

Under metaldetekteringen av matjorden påträffades uteslutande fynd från historisk tid. De flesta av dessa utgjordes av mynt, knappar och söljor från tidigmodern tid vilket är fynd som kan anses typiska för åkermark som brukats under den perioden. På grund av detta återdeponerades alla dessa fynd under fältarbetet.

Ett avvikande fynd utgjordes av ett silvermynt från 1405 som slagits för Erik av Pommern (figur 10). Myntet påträffades i matjorden strax nedanför den naturliga höjden med den registrerade skärvstenshögen (se figur 6). Schakt kom att förtäta i området där fyndet framkom men inga anläggningar eller konstruktioner påträffades som kunde kopplas till fyndet. Trots att myntet påträffades i matjorden utan koppling till vare sig anläggning eller konstruktion samlades det in och har konserverats eftersom mynt av den här typen är relativt ovanliga (se bilaga 5).

Övriga fynd utgjordes av mindre skärvor av fragmentarisk och spjälkad keramik som påträffades i stolphål 114 (L2022:5236) och härd 115 (L2022:5226). På grund av den höga graden fragmentering var det inte möjligt att datera keramiken närmare (figur 11).

Figur 11. Foto på några av de skärvor av keramik som påträffades i stolphål 115. Skala 2:1.

SLUTSATS

Den arkeologiska utredningen resulterade i anmärkningsvärt få lämningar om man ser till fornlämningsmiljön i närområdet och tidigare arkeologiska undersökningar.

De flesta lämningar som påträffades framkom i västra änden av området, i nära anslutning till den tidigare registrerade skärvstenshögen L1941:3229. Lämningarna bedöms som förhistoriska och bör höra till den intilliggande, numera borttagna boplatsten L1941:2422 med liknande dateringar.

Avsaknaden av mer intensiva förhistoriska lämningar indikerar att större delen av utredningsområdet under förhistorien brukats som utmarksområde. En tolkning är att området använts som odling- och hagmark och försett den intilliggande boplatsten med grödor och yta för djurhållning trots att agrara lämningar inte heller finns inom området.

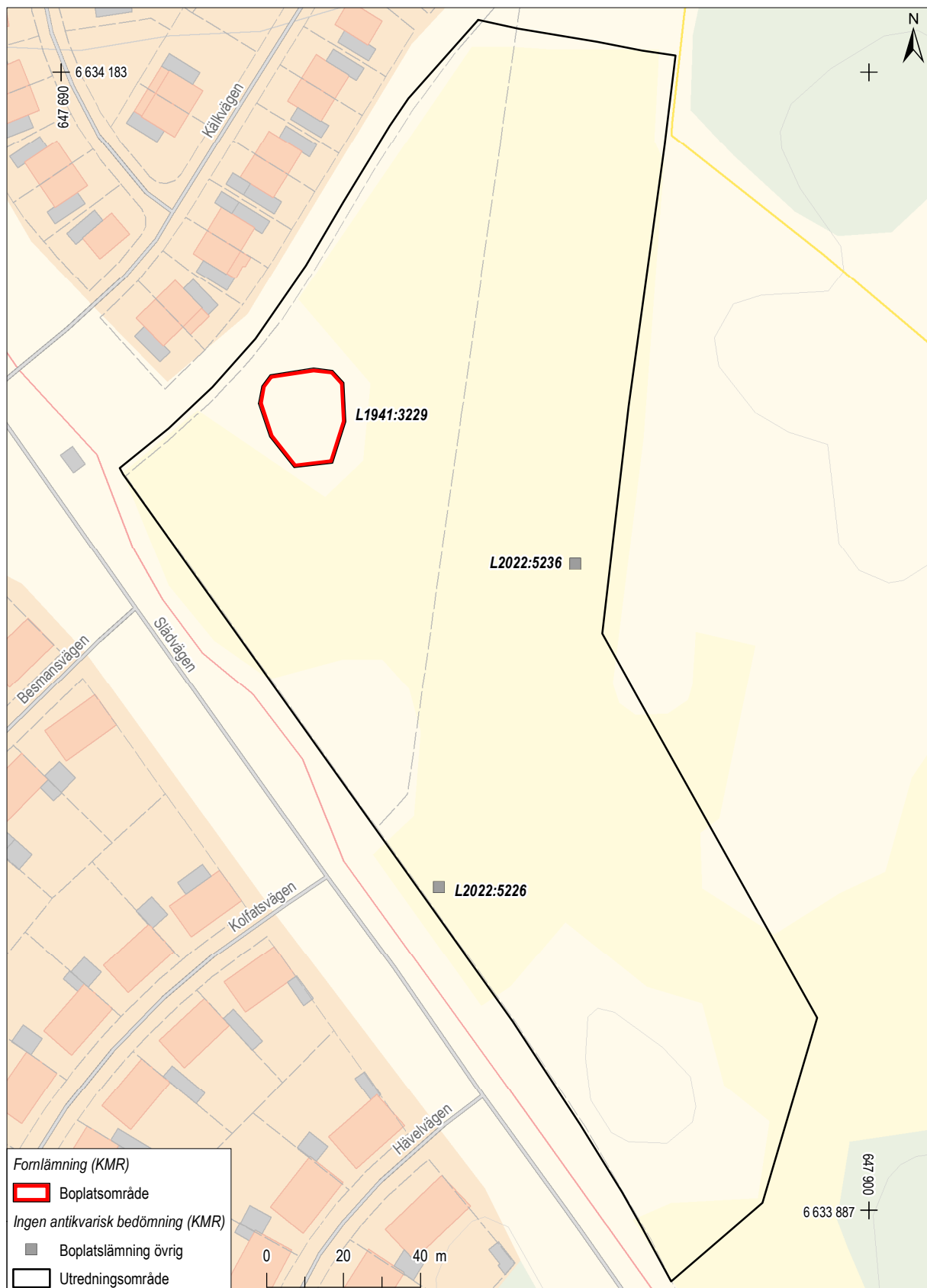
REGISTRERING I KULTURMILJÖREGISTRET

De lämningar som påträffades uppe på den naturliga höjden har kopplats samman med den sedan tidigare registrerade skärvstenshögen L1941:3229. Definitionen har ändrats till *boplatssområde* och beskrivningen har kompletterats med de nya lämningarna.

De ensamliggande och undersökta anläggningarna i utredningsområdets östra och södra delar har registrerats separat som *boplatsslämning övrig* med status *helt undersökt*.

Lämningsnr KMR	Lämningstyp	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Antikvarisk kommentar
L1941:3229	Boplatssområde	26 x 23		Boplatssområde. 26 x 23 m, bestående av 5 härdar, 5 stolphål, 1 nedgrävning, 1 skärvstenslager, 1 skärvstenshög. Härdarna var rundade, 0,6 x 0,5 m till 1,2 x 0,9 meter och 0,2 m dj. Stolphålen, runda, 0,6 x 0,5 m, 0,4 m dj. Grop, 0,9 x 0,7 m, 0,25 m dj. Kulturlager, 0,1–0,05 m dj, förekom i sydöstra delen av boplatsens utbredning, innehöll rikligt med kol och skörbränd sten. Skärvstenshögen svagt oval, 9x6,5 m (V 10cg N–Ö 10cg S) 0,6–1,0 m h. Övertorvad med kantskoning i V av 0,5–1,3 m l och intill 0,6 m h stenar. Grop i mitten, 1 m diam, 0,15 m dj. Enstaka synliga stenar ca 0,2 m l 0,1 m st i ytan. Vid provstick framkommer skörbränd sten 0,05–0,15 m st. Beväxt med en rönnbuske. Ett stolphål daterades till övergången mellan romersk järnålder och folkvandringstid (360–540 e.Kr).	Fornlämning	Delvis undersökt
L2022:5226	Boplatsslämning övrig	1 x 0,7	0,3	Härd, oval, 1 x 0,7 m, 0,3 m dj, fyllning av mörkt gråbrun sandig lera med inslag av kol och bränd lera samt mindre mängd skörbränd sten. Fynd av keramik. Plan botten.	Ingen antikvarisk bedömning	Helt undersökt
L2022:5236	Boplatsslämning övrig	0,5 Ø	0,3	Två stolphål, 0,45 x 0,4 m, 0,33 m dj och 0,5 diam, 0,3 m dj. Fyllning av kompakt ljus gråbrun sandig lera med mindre inslag av bränd lera och kol, en sten till skoning 0,15 x 0,15 x 0,1 meter. Lätt rundad botten och raka kanter. Fyllningen var närmast urlakad/matt i färgen och otydlig gentemot undergrunden. Fynd av keramik och ett fragmenterat bränt ben. Ett av stolphålen daterades till romersk järnålder (120–320 e.Kr).	Ingen antikvarisk bedömning	Helt undersökt

Figur 12. Nyregistrerade och omregistrerade lämningar i Kulturmiljöregistret (KMR).

Figur 13. De nya lämningar som registrerats i Kulturmiljöregistret. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:1 500.

REFERENSER

Litteratur

EKLUND, S. WIKBORG, J. 2016. *Hallar och gropar i Malma, boplatslämningar från yngre järnålder i Uppland. Uppsala 490:1, Valsätra 1:9, Uppsala socken, Uppsala kommun, Uppland, Uppsala län. SAU, Rapport 2016:15.*

FAGERLUND, D. 2010. *Förhistoria och medeltid i Malma. Arkeologisk förundersökning inför planerad bostadsbebyggelse. RAÄ 490:1, Valsätra 1:9, Uppsala socken, Uppsala kommun, Uppland. Upplandsmuseets rapporter 2010:63*

LINDQVIST, A. 2012. *Bäcklösa. Arkeologisk utredning. Uppsala 466:1, 684, 685, 686, Ultuna 2:1, valsätra 1:4 och Gottsunda 11:23, Uppsala (fd Bondkyrka socken), Uppsala kommun, Uppland. SAU rapport 2012:9*

SÖDERBERG, S. 1987. *Rapport arkeologiska provundersökningar och arkeologisk undersökning. Malma södra, Malma backe, Uppsala kommun. Dnr 3573/86.*

ÅSTRAND, J. 1996. *Malma – en långvarig bosättning i Uppsala södra delar. Arkeologiska undersökningar i Bondkyrka socken, Uppsala, Uppland. UV Uppsala rapport 1996:45.*

Historiska kartor

Lantmäteristyrelsens arkiv

MALMA NR 1–5, ÄGOMÄTNING 1690
Bondkyrka socken, Uppsala län
Aktbeteckning: A18:7-8
Lantmätare: Nils Lundberg

MALMA NR 1–5, STORSKIFTESKARTA 1765
Bondkyrka socken, Uppsala län
Aktbeteckning: B7-14:3
Lantmätare Axel Gardell, Olof Gerdes

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Arkeologikonsults projektnr:	3602
Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Uppsala län
Länsstyrelsens diarienummer:	431-1010-2022
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2022-05-16, tilläggsbeslut 2022-06-20
Uppdragsnummer i KMR:	202200649
Län:	Uppsala län
Landskap:	Uppland
Kommun:	Uppsala
Socken:	Uppsala
Fastighetsbeteckning:	Valsätra 1:4 och 1:9
Berörda lämningar KMR:	L1941:3229, L2022:5226, L2022:5236
Typ av undersökning:	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
Utförande tid fältarbete:	15–23 augusti 2022
Inmätningssystem:	RTK-GPS
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Projektleddare:	Hampus Norrgren
Rapportansvarig:	Hampus Norrgren
Fältpersonal:	Hampus Norrgren, Daniel Matsenius
Planer och layout:	Medea Nyström Huuva
Kvalitetsäkring:	Johan Blidmo
Arkeobotanisk analys:	Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult
¹⁴ C-analys:	International Chemical Analysis inc., Maryland, USA
Konservering:	Max Jahrehorn, OXIDER
Fynd:	Enstaka fynd insamlade för analys och konservering.

BILAGA 1. KONTEXTTABELL

Kontext	Kod	Schakt	L (m)	B (m)	Djup (m)	Diameter (m)	Beskrivning	Tillhörighet KMR	Undersöknings-grad
101	Kulturlager	507	16,00	4,00	0,10		Lager med fyllning av siltig lera med inslag av kol och sot samt rödrosa småsten. Lagret undersöktes med hjälp av grävmaskin och handrens. Djupet var som störst i söder, tunnades ut ned till 0,05 meter tjockt i norr. Övergången till undergrunden var otydligt, denna bestod av rödrosa moränggrus samt småsten. Oklart hur mycket moränggrusets röda färgen beror på att lagret haft en eldpåverkad karaktär eller om det är dess naturliga färg. Liknande moränggrus framkom i schakt 105 och 110. Fynd av ben. Lagret togs bort i hela schakt 507.	L1941:3229	Undersökt inom Schakt 507
102	Härd	507			0,06	0,70	Cirkulär härd, fyllning sot, kol och bränd lera. Övrigt brungrå lera. I profil fick anläggningen plan botten.	L1941:3229	Undersökt till 50%
103	Härd	507	1,20	0,90	0,20		Oval härd, fyllning av gråsvart siltig lera med inslag av skörbränd och skärvig sten i storlek upp till 0,2 x 0,2 meter samt träkol och bränd lera. Lins med träkol i botten, cirka 0,05 meter. Plan botten.	L1941:3229	Undersökt till 50%
104	Nedgrävning	507	0,90	0,70	0,25		Svag nedgrävning med heterogen fyllning bestående av orangeröd sand och mörkbrun/svart silt. Skålformad profil. Oklar funktion, troligtvis nedgrävning.	L1941:3229	Undersökt till 50%
105	Stolphål	507			0,40	0,50	Runt stolphål, fyllning av mycket kompakt mörk brungrå siltig lera med inslag av träkol och småsten. nedgrävningskanter och lätt rundad botten.	L1941:3229	Undersökt till 50%
106	Härd	507	0,90	0,50			Härd, oval, fortsätter utanför schaktet åt öst. Fyllning av gråsvart siltig lera med inslag av träkol och skörbränd sten.	L1941:3229	
107	Härd	507				0,50	Härd, rund, fyllning av mörk gråbrun siltig lera med inslag av skärvig sten.	L1941:3229	
108	Härd	507	0,60	0,50			Härd, rund, fyllning av mörk gråbrun siltig lera med inslag av skärvig sten, en större sten i ytan, 0,2 x 0,07 meter	L1941:3229	
109	Stolphål	508	0,50	0,45			Möjligt stolphål, rundad, fyllning av brun siltig lera med rikliga mängder skärvsten i mindre storlek.	L1941:3229	
110	Stolphål	508	0,60	0,50	0,40		Stolphål, rund, fyllning av mycket kompakt mörkt brungrå siltig lera med småsten. Rundad botten, raka kanter.	L1941:3229	Undersökt till 50%
111	Stolphål	508	0,45	0,30			Stolphål, oval, fyllning av mörk brun grå siltig lera.	L1941:3229	
112	Stolphål	508	0,60	0,50			Stolphål, oval, fyllning av mörk brun grå siltig lera.	L1941:3229	
113	Stolphål	526			0,35	0,50	Stolphål, rund, fyllning av kompakt ljus gråbrun sandig lera med mindre inslag av bränd lera och kol, en sten till skoning 0,15 x 0,15 x 0,1 meter. Lätt rundad botten och raka kanter. Fyllningen var närmast urlakad/matt i färgen och otydlig gentemot undergrunden. Fynd av keramik och ett fragment bränt ben.	L2022:5236	Undersökt till 50%
114	Stolphål	526	0,45	0,40	0,33		Stolphål, rund, fyllning av kompakt ljus gråbrun sandig lera med mindre inslag av bränd lera och kol. Plan botten, lätt lutande vertikala kanter. Fyllningen var närmast urlakad/matt i färgen och otydlig gentemot undergrunden. Fynd av keramik.	L2022:5236	Undersökt till 50%
115	Härd	534	1,00	0,70	0,30		Härd, oval, fyllning av mörkt gråbrun sandig lera med inslag av kol och bränd lera samt mindre mängd skörbränd sten. Fynd av keramik. Plan botten.	L2022:5226	Undersökt till 50%

BILAGA 2. SCHAKTTABELL

Schakt	Kod	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Beskrivning	Riktning	Tillhörighet KMR
501	Schakt utan indikation	16	2,1	0,6	Matjord 0,6 meter av gråbrun siltig lera med inslag av tegel, kolstänk, småsten och enstaka skörbrända stenar. Undergrund av varvig gråbeige lera. Schaktet var som djupast i norr.	NÖ-SV	
502	Schakt utan indikation	12	2,1	0,6	Matjord 0,6 meter av gråbrun siltig lera med inslag av tegel och småsten. Undergrund av beige lera. Två diken (ö-v) i schaktets norra del.	NÖ-SV	
503	Schakt utan indikation	17	2,1	0,5	Matjord 0,3-0,4 meter av gråbrun siltig lera med inslag av sten samt tegelkross i norr. Större sten centralt i schaktet. Undergrund av varvig beige-grå lera.	NÖ-SV	
504	Schakt utan indikation	15	2,1	0,6	Matjord 0,4 meter av gråbrun siltig lera med inslag av småsten. Undergrund av varvig beige-grå lera.	NÖ-SV	
505	Schakt utan indikation	17	2,1	0,5	Matjord 0,5 meter, ett övre skikt av gråbrun siltig lera med inslag av småsten och bränd lera, 0,3 meter. Ett undre skikt med möjligen äldre matjord bestående av grå lera med inslag av småsten, kolstänk och bränd lera, 0,2 meter. Undergrund av delvis varvig beige-grå lera samt stråk av rödrosa moräng-rus.	NÖ-SV	
506	Schakt utan indikation	16	2,1	0,6	Matjord 0,5 meter av gråbrun siltig lera med inslag av småsten och bränd lera. Undergrund av grå lera.	NÖ-SV	
507	Schakt med indikation	16	3,0	0,4	Matjord 0,15 meter av brun siltig lera därefter framkom lager 102 i hela schakte samt flertalet anläggningar. Undergrund av beige lera. Berg i dagen i södra änden direkt under markytan.	N-S	L1941:3229
508	Schakt med indikation	12	2,1	0,4	Matjord 0,3 meter av brun siltig lera. Undergrund av brunbeige lera. Fyra anläggningar i södra delen.	NÖ-SV	L1941:3229
509	Schakt utan indikation	15	2,1	0,5	Matjord 0,4 meter av brun siltig lera. Undergrund av brungrå lera.	NÖ-SV	
510	Schakt utan indikation	15	2,1	0,8	Matjord 0,3 meter i norr och 0,6 meter i söder av brun siltig lera. Undergrund i norr av rödrosa moräng-rus, i söder varvig grå samt rosa lera. Schaktet var som djupast i södra änden.	NV-SÖ	
511	Schakt utan indikation	16	2,1	0,8	Matjord 0,5 meter av brun siltig lera. Undergrund gråbeige lera. Metalldetektor fynd av mynt och spänne.	NV-SÖ	
512	Schakt utan indikation	16	2,1	0,5	Matjord 0,4 meter av brun siltig lera med inslag av rödrosa moräng-rus. Undergrund av gråbeige lera med stråk av rödrosa moräng-rus.	NÖ-SV	
513	Schakt utan indikation	14	2,1	0,4	Matjord 0,4 meter av brun siltig lera med inslag av rödrosa moräng-rus. Undergrund av gråbeige lera med stråk av rödrosa moräng-rus i norr.	NÖ-SV	
514	Schakt utan indikation	16	2,1	0,6	Matjord 0,4 meter av brun siltig lera. Undergrund av gråbeige lera i norr, beige lerig sand i söder.	NÖ-SV	
515	Schakt utan indikation	15	2,1	0,3	Matjord 0,3 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av brun sandig lera.	NÖ-SV	
516	Schakt utan indikation	15	2,1	0,4	Matjord 0,3 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av beige-grå lera med inslag av sten.	NÖ-SV	
517	Schakt utan indikation	17	2,1	0,6	Matjord 0,4 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av beige-grå lera.	NÖ-SV	
518	Schakt utan indikation	15	2,1	0,5	Matjord 0,4 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av ljus-brun lera med inslag av sand.	NÖ-SV	
519	Schakt utan indikation	11	2,1	0,4	Matjord 0,4 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av ljus-brun lera med inslag av sand.	NÖ-SV	
520	Schakt utan indikation	14	2,1	0,6	Matjord 0,4 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av ljus-brun lera med inslag av sand. Block centralt i schaktet. Djupet var som störst i söder.	NÖ-SV	
521	Schakt utan indikation	15	2,1	0,4	Matjord 0,3 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av grå-brun lera.	NÖ-SV	

Bilaga 2. Schakttabell, forts.

Schakt	Kod	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Beskrivning	Riktning	Tillhörighet KMR
522	Schakt utan indikation	14	2,1	0,5	Matjord 0,3-0,4 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av gråbrun lera.	NÖ-SV	
523	Schakt utan indikation	20	1,5	0,6	Matjord 0,5 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av gråbrun lera. Schaktet var cirka 2 meter brett i väst.	NV-SÖ	
524	Schakt utan indikation	15	2,1	0,5	Matjord 0,3 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av ljusbrun lera med inslag av sand.	NÖ-SV	
525	Schakt utan indikation	15	2,1	0,4	Matjord 0,3 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av gråbrun lera.	NV-SÖ	
526	Schakt med indikation	15	2,1	0,3	Matjord 0,3 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av gråbrun lera, markfasta stenar i norr och söder.	NÖ-SV	L2022:5236
527	Schakt utan indikation	15	2,1	0,4	Matjord 0,3 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av gråbrun lera med inslag av sand.	NV-SÖ	
528	Schakt utan indikation	15	2,1	0,4	Matjord 0,3 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av gråbrun lera med inslag av sand, markfast block i öst och väst.	NV-SÖ	
529	Schakt utan indikation	16	2,1	0,5	Matjord 0,3 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av gråbrun lera.	NV-SÖ	
530	Schakt utan indikation	16	2,1	0,5	Matjord 0,4 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av gråbrun lera, större block centralt i schaktet.	NÖ-SV	
531	Schakt utan indikation	16	2,1	0,4	Matjord 0,4 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av gråbrun lera.	NÖ-SV	
532	Schakt utan indikation	20	2,1	0,5	Matjord 0,4 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av gråbrun lera. Markfasta block i öst och väst.	NV-SÖ	
533	Schakt utan indikation	15	2,1	0,5	Matjord 0,35 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av brun sandig lera. Markfasta block i norr.	NÖ-SV	
534	Schakt med indikation	21	2,1	0,5	Matjord 0,3 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av gråbrun lera, ljusbrun sandig lera i öst. Hård i östra änden av schaktet, schaktbredden var här 3 meter.	NV-SÖ	L2022:5226
535	Schakt utan indikation	9	2,1	0,4	Matjord 0,3 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av gråbrun lera.	NÖ-SV	
536	Schakt utan indikation	16	2,1	0,5	Matjord 0,35 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av grå lera. Markfast block i söder.	NÖ-SV	
537	Schakt utan indikation	18	2,1	0,6	Matjord 0,4 meter av gråbrun siltig lera, tegelkross i söder samt ett dike (ö-v). Undergrund av gråbrun sandig lera.	NÖ-SV	
538	Schakt utan indikation	22	2,1	0,5	Matjord 0,4 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av gråbrun lera.	NV-SÖ	
539	Schakt utan indikation	17	2,1	0,4	Matjord 0,25 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av grå lera.	NV-SÖ	
540	Schakt utan indikation	16	2,1	0,5	Matjord 0,35 meter av gråbrun siltig lera. Undergrund av grå lera i väst, ljusbrun sandig lera i öst med inslag av sten.	NV-SÖ	

BILAGA 3. FYNDTABELL

Fyndnr*	Objekt	Material	Längd (cm)	Bredd (cm)	Tjocklek (cm)	Vikt (g)	Antal	Beskrivning	Tillhör lämningsnr i KMR	Gallrat
113:415:1	Keramik	Keramik	1,6	1,4	0,5	1,5	2	Två mindre skärvor spjälkad för-historisk keramik.	L2022:5236	X
114:432:1	Keramik	Keramik	1	0,9	0,6	0,8	2	Två mindre skärvor spjälkad för-historisk keramik.	L2022:5236	X
115:415:1	Keramik	Keramik	1,8	1,6	0,4	0,2	3	Tre mindre skärvor av spjälkad för-historisk keramik.	L2022:5226	X
2000:284:1	Mynt	Silver	1,7	1,5	0,05	0,7	1	Mindre klippt silvermynt. Myntat 1405 och slagits för Erik av Pommern. Matjordsfynd.		

*Fyndnumret består av tre delar (X:X:X), varav det första är numret på den kontext som fyndet tillhör. Det andra numret är det löpnummer som fyndet tilldelas vid inmätningen i fält och det tredje är det nummer som fyndet får vid fyndregistrering i vår databas SiteWorks. Dessa tre bildar tillsammans föremålets unika fyndnummer.

BILAGA 4. ¹⁴C- ANALYS

INTERNATIONAL CHEMICAL ANALYSIS INC.
USA

ICA ID	Submitter ID	Material Type	Pretreatment	Conventional Age	Calibrated Age
14C-7006	105 : 205	Charcoal	AAA	1640 +/- 30 BP	Cal 360 - 540 AD
14C-7007	113 : 417	Charcoal	AAA	1830 +/- 30 BP	Cal 120 - 260 AD (84.7%) Cal 280 - 320 AD (10.8%)

- Calibrated ages are attained using INTCAL20.
- Unless otherwise stated, 2 sigma calibration (95% probability) is used.
- Conventional ages are given in BP (BP=Before Present, 1950 AD), and have been corrected for fractionation using the delta C13.

BILAGA 5. KONSERVERINGSRAPPORT

MAX JAHREHORN
OXIDER

Ort/Anläggning: Valsätra, Uppland

Fynd nr: 2000:284

Kontaktperson: Hampus Norrgren, Arkeologikonsult

Kons nr:

Datum in: 2022-08-09

Datum ut: 2022-09-22

Föremål: Mynt

Material: Silver

Antal: 1

Mått:

Vikt in: 0,76g **Vikt ut:** 0,74

Foto: Ja

Behandling:

Myntets ytor täcks delvis av tunna föroreningar och på några ställen skymtas underliggande metall. Delar av präglingen är synlig, ett mindre angrepp av koppar(II)klorid noteras.

Myntet innan konservering.

Mekanisk rengöring under mikroskop med dentalverktyg och trästicka, för att avlägsna hårdare produkter. Tätare oxideringar av silversulfid mjukgörs med EDTA-diNa 3,5-6%, under mikroskop

med mjuk pensel samt trästicka, lättare behandling i ultraljudsbad. Några mindre djupt sittande föroreningar lämnas. Föremålet urlakas från kemikalier med flera bad av avjoniserat varmt vatten. Silverytorna justeras något med Goddard's™. Dehydrering i 95%-ig etanol med följande kontrollerad torkning. Behandling med BTA 3% i etanol, lufttorkning. Ytorna skyddas med Inkralack 3% i toluen samt lufttorkas. Ytorna skyddas med Inkralack 3% i toluen samt lufttorkas.

Myntet efter konservering.

Rapporter från Arkeologikonsult 2023:3602